

ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARINDA MASALLARIN TERAPÖTİK KULLANIMI* THERAPEUTIC USE OF FAIRY TALES IN CHILD SEXUAL ABUSE

Nesrin DUMAN**

Öz

Cinsel istismar konusundaki sessizliğin kırılması çocuk mağdurlar için güçlü bir iyileşme aracıdır. Cinsel istismar doğası gereği gizlidir ve konuşulmaz. Çocuklar istismara uğradıklarında yaygın olarak ya konuşma öncesi dönemdedir ya da yaşadıklarını anlamlandırmak ve ifade etmek için yeterli sözcük dağarcıkları yoktur. Ayrıca çocuklar sıklıkla bu olayın sır olarak kalması için tembihlenmişlerdir. Tüm bu nedenlerden dolayı çocukların, istismarın değerlendirilmesi ve tedavisi aşamalarında bilindik sözel yöntemlere yanıt vermeleri güçtür. İlaveten çocuklar bu yöntemleri tehdit edici olarak algırlarlar. Yaratıcı sanatlar (sözsüz sanatlar, metaforik sözel çalışmalar vb.) bu bakımdan istismara uğrayan çocuklara yaklaşımda tavsiye edilen terapötik araçlardır. Terapist ile danışan arasında bir aracı olarak kullanılabilen masallar önemli bir yardım kaynağıdır. Terapötik ortamda açığa çıkması çok zor olan bilgiler masallar aracılığıyla verilebilir. Klasik masallardaki gizli cinsellik temaları, cinsel istismara uğramış çocuklarda masalların kullanılmasına mantıklı bir temel oluşturur. Bu çalışmada masalların psikoterapideki işlevinden başlamak üzere, cinsel istismara uğramış çocuklarla yapılan terapötik çalışmalarda masalların kullanımı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Cinsel İstismar, Çocuk, Travma, Masal, Terapi.

Abstract

Breaking the silence of sexual abuse is a powerful recovery tool for child victims. Sexual abuse is hidden by nature and is not spoken. When children are sexually abused, they are commonly in the pre-verbal period or they have not enough vocabulary to express and make sense their experiences. In addition, children are often told to keep this event as a secret. For all these reasons, it is difficult for children to respond to familiar verbal methods during the evaluation and treatment of abuse. In addition, children perceive these methods as threatening. Creative arts (non-verbal arts, metaphorical verbal studies, etc.) are the recommended therapeutic tools in this regard. Tales that can be used as a mediator between the therapist and the client are an important source of help. Information that is very difficult to reveal in a therapeutic setting can be given through tales. Implicit sexuality themes in classical fairy tales constitute a logical basis for the use of fairy tales in sexually abused children. In this study, the function of fairy tales in psychotherapy and the use of tales in therapeutic studies with sexually abused children will be investigated.

Keywords: Sexual Abuse, Child, Trauma, Fairy Tale, Therapy.

Giriş

Çocuk cinsel istismarı konusundaki sessizliğin kırılması mağdurlar için güçlü bir iyileşme aracıdır (Bass & Davis, 1988, 92). Cinsel istismar doğası gereği gizlidir ve konuşulmaz (Herman, 1997, 439). Çocuklar istismara uğradıklarında yaygın olarak ya konuşma öncesi dönemdedir ya da yaşadıklarını anlamlandırmak ve ifade etmek için yeterli sözcük dağarcıkları yoktur. Ayrıca çocuklar sıklıkla bu olayın sır olarak kalması için tembihlenmişlerdir. Tüm bu nedenlerden dolayı çocukların, istismarın değerlendirilmesi ve tedavisi aşamalarında bilindik sözel yöntemlere yanıt vermeleri güçtür. Yaratıcı sanatlar bu bakımdan istismara uğrayan çocuklara yaklaşımda tavsiye edilen terapötik araçlardır (Herman, 1997, 439). Masallardaki metafor kullanımı Bettelheim gibi psikodinamik temelli terapistler tarafından her zaman desteklenmiştir (akt. Herman, 1997, 439). Terapist ile danışan arasında bir aracı olarak kullanılabilen masallar yardımıyla açığa çıkması çok zor olan bilgiler verilir (Peseschkian, 1998, 37). Klasik masallardaki gizli cinsellik temaları, cinsel istismara uğramış çocuklarda masalların kullanılmasına mantıklı bir temel oluşturur (Herman, 1997, 439). Bu çalışmada cinsel istismara uğramış çocuklarla yapılan terapötik çalışmalarda masalların kullanımı; sırasıyla insanların neden masal anlattığı, diğer türler arasında neden masalların öne çıktığı, masal-psikoterapi ilişkisi, masalların psikoterapideki işlevi, masalların çocuklarla terapötik kullanımı, cinsel istismarın çocuğa etkileri, cinsel istismara uğramış çocuklarla psikoterapi, cinsel istismara uğramış çocuklarda masalların terapötik kullanımı başlıklarıyla incelenecektir.

1. İnsanlar neden masal anlatır?

İnsanların neden masal anlattığı sorusunun cevabı, insanın doğasında ve tarih boyunca masal anlatımının kökenlerinde bulunabilir. Lule (1990) insanların “dünyaya bir anlam vermek” için hikâyeleri

*Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, ORCID: 0000-0002-2751-8315

** Bu çalışma, yazarın IV. Ulusal Rorschach ve Projektif Testler Kongresi’nde sunduğu “Çocuk Cinsel İstismarında Masalların Terapötik Kullanımı” başlıklı sözlü bildirisinin tam metin bildirisidir.

kullandıklarını, Tannen (1988) insanların masal anlatımı yoluyla olayları bir sıraya dizebildiğini ve anlayabildiğini, böylece kendisi, diğerleri ve dünya arasında bağ kurabildiklerini; McAdams (1990) ise insanların başka başka olayları hikâyeler yoluyla birbirleriyle mantık düzleminde ilişkilendirip bir araya getirebildiklerini ileri sürerler (akt. Bosticco&Thompson, 2005, 3). İnsanların birbirlerini eğlendirmek, keyifli vakit geçirmek, yeni yetişen nesile hayat tecrübelerini aktarmak, dinin ve kültürün aktarımını sağlamak maksadıyla masal anlatma sanatının oluştuğu da bu görüşlere eklenebilir (akt. Karatay, 2007, 465). İnsanların hikâyeleri neden anlattığına dair yapılan açıklamaların; insan zihninin, yaşamının ve içinde yaşadığı toplumun nasıl işleyiş gösterdiğinin derinliklerine kadar ulaştığı görülmektedir.

2. Neden masal?

Yüzyıllar boyunca insanların hikâyeler, masallar, mitler, kıssadan hisseler, meseller, fıkralar vb. araçları kullanarak yaşamlarında birbirlerine yardımcı oldukları bilinmektedir. Bu araçlardan mitler ve diğer benzer hikâyeler insanlara yardım etmede terapötik olarak kullanılabilmesine rağmen, masallar özellikle ortak varoluşsal ve gelişimsel sorunları vurgulaması bakımından daha güçlü görülmektedir (akt. Brown, 2008, 91). Von Franz, bu hususta insanın temel özelliklerini en saf şekilde masalların yansıttığını ileri sürmektedir (Stevens-Guille&Boersma, 1992, 247). Jung'a göre de psişenin yapısının en iyi çalışılabileceği yer masallardır çünkü masalarda spesifik kültürel bilince dair materyallere daha az rastlanılmakta, bu bakımdan psişenin temel yapıları daha net görülebilmektedir (akt. von Franz, 1996, 15). Bu nedenle masallar diğer türlere göre terapötik kullanımda daha uygun görülmektedir. Peki, insanlara yardım etmek için neden aracı öğeler tercih edilmiş veya kullanılmıştır? Bunu anlayabilmek için psikoterapi konusuna bir göz atmak yararlı olacaktır.

3. Masal-psikoterapi ilişkisi

Yunanca ruh, zihin anlamındaki "psukhē" ile iyileştirme anlamındaki "therapeia" kelimelerinin birleşimi olan psikoterapi, daha olgun ve uygun bir ruhsal denge sağlama amacı ile zihinsel ve duygusal bozukluk gösteren bireylerle (danışan) düşünce ve duygu alışverişi kurulmasıyla yürütülen bir tedavi bilimi ve sanattır ("Psikoterapi", 2016). Psikoterapide sıklıkla danışan; tıpkı masal kahramanı gibi, depresyonun veya kişisel bir krizin karanlık modundan yeni bir yola doğru seyahatine başlar (Kiernan, 2005, 1). Tüm bunların olabilmesi için hem danışanın hem de terapistin psikoterapi sürecindeki temel ilkeleri olabildiğince bilinçli ve verimli kullanması gerekir. Ancak psikoterapi uygulaması sırasında danışanın aktarımı ve direnci gibi bazı durumlar sürecin seyrinde ehemmiyet taşımaktadır.

Aktarım ve direnç kavramları; birbiriyle yakın ilişkilidir ve ruhsal gelişim için psikoterapi sürecinde ortaya çıkması gereken kavramlar olarak vurgulanmaktadır. Aktarım; kişinin çocukluk döneminde kendisi için önemli kişilerle yaşamış olduğu duygu ve tutumları, şu anda yaşamında olan önemli kişi ya da kişiler ile ilişkisinde yaşaması; bu kişilere kendi çocukluğundaki algı ve duygulara göre tepkiler göstermesidir ("Psikoterapi ilişkisinde", 2018). Direnç ise; danışanın kendi ruhsal gelişimine ve değişimine karşı kendisinin gösterdiği bir kuvvettir. Diğer bir deyişle; psikoterapi süresince uyumsuz ve anormal olan her türlü davranış, tutum, düşünce ve duygunun bırakılmasına ve değiştirilmesine engel olan bir savunmadır. İşte bu noktada masallar psikoterapide birçok farklı işlevle kullanılabilir (Brun, Pederson & Runberg, 1993, 31).

4. Masalların psikoterapideki işlevi

Masallar, bireysel (örneğin Dieckmann, 1997), grup (örneğin Brown, 2008) ve aile terapilerinde (örneğin Whitaker, 1992) araç olarak kullanılmaktadır. Psikoterapide masallar danışan için özdeşim zemini oluşturmanın yanında aynı zamanda koruyucudur. (Peseschkian, 1998, xiii). Psikoterapi sürecinde masalların aracı olarak kullanımı danışandaki psikolojik direncin kırılmasına ve şu veya bu sebepten söylemeye hazır hissedilmeyen problemlerle çalışılmasına izin verir. Peseschkian (1998) masalların terapide bir filtre işlevi gördüğünü, terapist ile danışan arasındaki yüzleşmenin hikayelerin varlığıyla yumuşadığını ifade etmiştir (ss.37). Burada bahsedilen aktarım sürecindeki direncin kırılmasıdır. Pasca (2015) da benzer şekilde masalların terapi sürecinde; danışanın terapiye direnci ile bilişsel çarpıtmalarıyla yüzleşmesi ve savunma mekanizmaları arasındaki aracı (mediator) rolünü vurgular.

Masalların yaşamdaki sorunlar ile mücadelede nasıl kullanıldığına yani en geniş anlamıyla terapötik olarak nasıl kullanıldığına dair örneklerden en bilineni Binbir Gece Masallarıdır. Kitabın ana çerçevesinde "akıl hastası" bir hükümdarın nasıl tedavi edildiği gösterilmektedir (Peseschkian, 1998, 10). Bu ana çerçeve; öykülerin içeriklerini özümseyen, onlardan sonuçlar çıkarıp içselleştiren dinleyiciler ve okuyucular için masalların tedavi işlevi gösterdiğini ileri sürmektedir. Bu işlevin sadece binbir gece masalları için geçerli olmadığını; doğudan ya da batıdan diğer masalların da ortak köklere sahip olması nedeniyle aynı şekilde işlev gördüğünü belirtmektedir.

Peseschkian (1998) danışanın, masal ile ilgili ifadeleri ve yorumlarında hikâyelerin aracılığı olmadan açığa çıkması çok zor olan bilgileri verdiğini öne sürerek, “masalların kendi kendine yardım etmede ve çatışmaların çözümlenmesinde/tedavisinde bilinçli ve amaçlı olarak kullanılabilmesi” fikrine yönelmiştir (Peseschkian, 1998, 10). Peseschkian, (1979 yılında Almanca, 1982 yılında İngilizce yayınladığı, 1986 İngilizce basımından 1998 yılında Türkçe’ye çevrildiği) “Oriental stories as tools in psychotherapy” kitabında doğu menşeli masalların psikoterapide araç olarak nasıl kullanıldığını anlatmıştır. Yakın zamanlı olarak Bruno Bettelheim da, 1985 yılında yayınladığı ‘Cudowne i pozyteczne. O’znaczeniach i wartosci baśni’ (Wonderful and Useful. On Meaning and Value of Fairy Tales) kitabında batı menşeli masalların terapötik kullanımını anlatmıştır.

Joseph Gold (2001) şiir ve masalların terapötik ortamda kullanımıyla ortaya çıkabilecek on psikolojik sonuç tespit etmiştir. Bunlar; dil gelişimi, yaşam hakkında öğrenmeler, özdeşim ve model alma, bilişsel değişim, problem çözme, kendi olumsuz duygularından kendini koruma/bağıışıklık kazanma, duyguları öğrenme, normalleştirme ve paylaşmayı içermektedir (akt. Killick&Bowkett, 2015, 587). Tolkien (1964) peri masallarının kaçış, teselli, iyileşme ve fantezi olmak üzere dört temel kullanımının olduğunu söyler. Stevens-Guille ve Boersma (1992) da masalların yetişkinlerdeki varoluş problemlerini yeniden düzenleyebilmesinde terapötik olarak kullanılabilmesini ileri sürmektedir (akt. Brown, 2008, 91). Kiernan (2005) masalarda zayıf ve güçsüz olan masal kahramanının -psikanalitik perspektiften gelişmekte olan ego masallarda sıklıkla zayıf ya da saf çocuk ile sembolize edilir (Robinson, 1986)- sonunda güçlü ve kuvvetli biri haline gelmesinin, psikoterapideki danışan için kötü dönemlerin geçtiğini hatırlatan bir özellik olduğunu ileri sürer (s.4). Pasca (2015) terapötik masalların kaygı, korku, tutku, suçluluk, kıskançlık gibi duyguları ortaya çıkaran eşsiz araçlar olduğunu ileri sürmektedir (s.83). Masalların metaforlar aracılığıyla kişideki dürtü ve arzular ile dış dünyanın istekleri ve toplum kuralları arasında bir denge kurmasına yardımcı olduğunu belirtmektedir (Pasca, 2015, 83).

5. Masalların çocuklarla terapötik kullanımı

Masallar yetişkinlerle psikoterapide kullanıldığı gibi çocuklarla da kullanılabilir. Masalların çocuklarla terapötik kullanımı üzerine pek çok yazar görüşlerini ortaya koymuştur. Bu yazarlardan Bettelheim (1991) peri masallarının çocukların hayal gücünü harekete geçirdiğini, duygularına netlik kazandırdığını, zihni hareketlendirdiğini, genç okuyuculara yaşamın stresleri, kaygılarıyla ve içsel çatışmalarıyla başa çıkmada mekanizmalar sunduğunu ileri sürmektedir (Bettelheim, 1991, 3-12). Bettelheim (1991)’a göre tüm bunların başarılı olabilmesi; öykülerin çocukların endişe ve umutlarıyla bağlantılı olmasına bağlıdır. Bu yolla çocuklar kahraman ile özdeşim kurarak kendi zorlandıkları hususları fark edebilir, problemlerine dair çözüm yolları bulabilirler. Çocuk kahramanının içinde bulunduğu aynı korkuyu ve anksiyeteyi yaşar, deneyimler ama zamansal ve mekânsal olarak masal içeriği ile ayrı oluşu, çocuğun korku ve kaygıyı güvenli simülasyon tarzda bir ortamda tecrübe etmesini sağlar. Bu çocuk için sanal bir deneyimledir (akt. Duman, 2018, 3-4). Dinlediği öyküden zamansal ve mekânsal olarak ayrı oluşu, çocuğun anksiyete ile arasına bir mesafe koymasını sağlar. Bu mesafe ile çocuk, kaygıyı ve korkuyu kontrol edebilmeyi öğrenir.

Molicka (2002) da masallar için “iyileştirir, gerilimi azaltır, çocuklara kaygıyla baş edebilmelerine yardımcı olur. Peri masalları önleyici tedavilerde (profilaksi) yararlıdır, bir tür aşı gibidir” der (akt. Kuciapinski, 2014, 87). Stevens-Guille ve Boersma (1992) öykülerin mutlu son ile biten yapısının; bütün zorlukların aşılabileceği ve sonunda zafere ulaşılabilmesine dair çocuklara umut verdiğini belirtir (s.246).

Loginova (2015), Fromm, E. Bern, E. Gardner, I. V. Vachkov, M. Osorina, E. Lisina, T. Zinkevich-Yevstigneeva gibi psikologların çalışmalarında peri masallarından yararlandıklarını ifade etmektedir. ‘Peri masallarıyla tedavi’ anlamına gelen ‘peri masalı terapisi’nde (fairy tale therapy) yetiştirme, eğitim, kişilik gelişimi ve davranış düzeltilmesi gibi birtakım mevzuların çözümünde peri masallarından yararlanılmaktadır.

Oral (2017) da masal anlatımının öğreticiliği kadar sağladığı terapötik etkinin de kıymetinin iyi değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Masal anlatımında anlatıcı ile dinleyici arasında bir ara alan yaratıldığını, kurulan afektif ara alanın çocuk için oyun alanı gibi olduğunu, geliştirici özelliği nedeniyle de çok kıymetli olduğunu belirtir (Oral, 2017, 20).

6. Cinsel istismarın çocuğa etkileri

Cinsel istismara uğramış çocuk açısından bakıldığında; dış dünya bu kadar saldırgan olduğunda ne olur? İstismara uğramış çocuğun iç dünyasında bu durumun sonuçları nelerdir? Davis (1996) çocuk istismarının beyinde, bedende ve işlevsellikte sıklıkla kalıcı değişimlere yol açtığını ifade eder. Örneğin travma sonrası stres bozukluğu istismar sonrası sıklıkla çocuklarda gözlemlenir ve bu durum tüm işlevsellik

alanlarını etkilemektedir. Bu durum sadece sosyal ilişkilerdeki zorluklar, hafıza ve konuşma yetersizlikleri, duyguları kontrol etmedeki güçlükler ile sınırlı değildir (akt. Kress vd., 2010, 248).

Laplanche ve Pontalis (1967) istismarın çocuğun koruyucu kabuğunda belirgin bir zayıflık yaratabileceğini ileri sürer (akt. Hours, 2014, 144). Koruyucu kabuğun görevi egoyu hem dışsal hem de içsel dünyanın uyarılarından korumaktır. Bu kabuk kırıldığında, kaynağı ne olursa olsun ego bu yüksek düzey uyarımlarla başa çıkamaz hale gelir. İstismar mağduru çocuğun sağlıklı narsizmi zarar görür (akt. Hours, 2014, 144). Buna ilaveten Anzieu (1996)'nun ifadesiyle kapsayıcı alanın yani zarfın eksik ve yetersiz olduğunu da söylemek mümkündür. Travmatik süreçle mücadele etmede bastırma mekanizması yeterli gelmemektedir. Çocuk istismarın üstesinden gelebilmek için çok enerji harcar, bunun sonucunda fantaziye yer kalmaz. İstismarın sonucu olarak, çocuğun fantazisine bir çeşit el koyma gerçekleşir. Mağdur çocuk bir çeşit tekrar etme kompulsiyonuna sıkışır kalır. Sanki travmatik duruma çekilir (akt. Hours, 2014, 143). Cinsel istismara uğramış çocuklar utanç ve suçluluk, negatif kendilik algısı, madde kullanımı, psikiyatrik bozukluklar, intihar ve sağlık problemleri gibi pek çok konuda hassas ve kırılğındırlar (akt. Kress vd., 2010, 243).

Bu noktada sorulması gereken önemli soru şudur: İstismarın gerçekliği gerçekten de fantaziyle yok edilebilir mi? Janin (1996) birçok travmatik olayda gerçeklik ve fantazinin birbirine karıştığını, travmanın egoya üstün geldiği ve egonun sınırlarını zayıflattığı her anda, böylesi bir erimenin bir tehdit olarak orada olduğunu söylemektedir (Hours, 2014, 142). Akıl ve mantık tek başına sorunların üstesinden gelemediğinde, kişinin var olan yaklaşımlarında istenen değişiklikler ancak sezgi ve fantazinin serbest bırakılmasıyla gerçekleşir (Peseschkian, 1998, 21). Hayal için bir alan olması fantazinin gelişimi için zemin hazırlar. İstismar edilmiş çocuğun travmasının ortadan kaldırıldığı yer de işte bu alandır (Hours, 2014, 143). Bu bakımdan travmatize edilmiş çocuklar masal metaforlarına diğer çocuklardan daha çok ihtiyaç duyarlar (Herman, 1997, 439).

7. Cinsel istismara uğramış çocuklarla psikoterapi

Çocuk cinsel istismarı konusundaki sessizliğin kırılması mağdurlar için güçlü bir iyileşme aracıdır (Bass & Davis, 1988, 92). Cinsel istismar doğası gereği gizlidir ve konuşulmaz (Herman, 1997, 439). Çocuklar istismara uğradıklarında yaygın olarak ya konuşma öncesi dönemdedir ya da yaşadıklarını anlamlandırmak ve ifade etmek için yeterli sözcük dağarcıkları yoktur. Cinsel istismara uğramış çocuklar sıklıkla kendilerini sözel olarak ifade edemezler. Ayrıca çocuklar sıklıkla bu olayın sır olarak kalması için tembihlenmişlerdir. Tüm bu nedenlerden dolayı çocukların, istismarın değerlendirilmesi ve tedavisi aşamalarında bilindik sözel yöntemlere yanıt vermeleri güçtür. Çocuklar ayrıca, metaforik olmayan sözel çalışma için gelişimsel olarak hazır da olmayabilir (Herman, 1997, 439). Yaratıcı sanatlar bu bakımdan istismara uğrayan çocuklara yaklaşımda tavsiye edilen terapötik araçlardır (Herman, 1997, 439).

Herman (1997) sözlü olmayan sanatlar ve metaforik sözel çalışmaların; çocuğun travmatik olaya yakın olduğu zamanda ve bu konu hakkında konuşamaz olduğu durumdayken terapinin ilk aşamalarında özellikle yararlı olduğunu vurgular. Winnicot terapinin kapsayıcı bir çevre olması gerektiğini ifade eder (akt. Herman, 1997, 441). Metafor kullanımı çocuğa, korkularını ifade edebilmesi için güvenli bir ortam sunar. Çocuğun korkuları güvenli bir kuşatmaya ihtiyaç duyar, böylelikle çocuğun reel dünyaya bu korkularını harekete geçme (*acting out*) yoluyla duyurmasına gerek kalmaz (Herman, 1997, 441).

8. Cinsel istismara uğramış çocuklarda masalların terapötik kullanımı

Terapötik masallar cinsel istismara uğramış çocuklara bağlantı kurabilecekleri bir dil sunarak; iyileşme sürecini kolaylaştırmaya yardımcı olmak için kullanılabilir (Kress vd., 2010, 248). Aracı olarak kullanılabilen masallar yardımıyla açığa çıkması çok zor olan bilgiler verilir (Peseschkian, 1998, 37). Masal anlatımı cinsel istismara uğramış çocukların kaygı uyandırıcı materyal ile aralarına mesafe koymasına ve istismara verdiği tepkilerini, istismar hakkındaki düşüncelerini keşfetmesine yardım eder (Herman, 1997, 444). Çocuk; masaldaki örtük cinsel temalara -örneğin bu temalar Kırmızı Başlıklı Kız ve Furreypelt "All kinds of fur" masallarında bulunmaktadır (Yaroub, 2014, 33)- yönelik artan hassasiyeti nedeniyle, masal içeriğini kendi istismar öyküsünün korkutucu içeriğiyle direkt olmayan şekilde yüzleşebilmek için kullanır. Terapistin bu dramatik çalışmaya olan saygısı, çocuğun güven duygusunu tesis etmesi, istismar deneyimini entegre edebilmesi ve terapi sürecinin ilerlemesi için travmatik öyküsü ile arasına ihtiyaç duyduğu mesafeyi koyabilmesine izin verir (Herman, 1997, 444).

Terapötik masallar tehdit edici değildir, esnekliği ve bağımsızlığı destekler, değişime direnmektense değişimi kabul etmek için çocuğa bir yol sunar. Bu faktörler özellikle direnç, inkar ve kendini suçlama özellikleri nedeniyle cinsel istismar mağdurları için yardımcıdır (Kress vd., 2010, 246).

Terapötik masal anlatımı sürecinde, çocuk öykü ile bağlantı kurar, defans ve direnç göstermeden hikayenin anlamını proses edebilir (akt. Kress vd, 2010, 247). Carlson (2001)'a göre çocuk bu zorlu konular hakkında düşünürken kendini güvende ve rahat hisseder. Terapötik masal anlatımı çocuğun acı dolu deneyimlerine toleransını arttırabilir, cinsel istismara uğramış çocuklar için travma terapisinin işlevselliğini artırır (akt. Kress vd., 2010, 247).

Terapötik masal anlatımı; alternatif iyimser hikâyelerle bağlantı kurma fırsatı sağlayarak çocuğun değişime karşı gösterdiği direnci azaltır (akt. Kress vd., 2010, 244). İlginç masal kahramanları ve olaylar çocuğun daha uyumlu bir dünya görüşü ile bağlantı kurabilmesine yardım eder. Bu yol ile çocuğun algısı değiştirilebilir ve gerçekliği yorumlaması daha pozitif bir hal alabilir (Kress vd., 2010, 244).

Carlson (2001) masallar aracılığıyla çocuğun kahramanın kendi sorunlarıyla mücadele ettiğini, bu problemleri çözmek için bazı yollar denediğini ve sonunda sorunun üstesinden geldiğini gördüğünü belirtir. Çocuk ile masal kahramanı arasında kurulan bağ, çocuğu kendi problemlerindeki zorlukları kavramasını ve değişimi kolaylaştırmada yeni fikirler sunmayı destekler. Bu deneyim çocuğun problemleriyle yalnız başına olmadığını fark ettirir ve meselelerin üstesinden gelinebileceğini pekiştirir (akt. Kress vd., 2010, 247).

Davis (1989) de cinsel istismar mağdurlarına müdahalede terapötik masal anlatımını etkili bir yöntem olarak önererek; bu masalların çocuğun bilinç dışı süreçleriyle bağlantı kurduğunu böylelikle değişimi kolaylaştırdığını ileri sürmektedir (akt. Kress vd., 2010, 247).

Çocuğun masal kahramanına olan inancı; bilinçdışının "hikayenin değişimi desteklediği ve çocuğu güçlendirdiği" mesajını çözümlemesine izin verir (Kress vd., 2010, 248). Çocuk; bilinç düzeyinden daha yüksek bir kavramsal anlayış boyutunun bulunduğu bilinçdışı ile terapistin bağlantı kurmasına izin verir (Herman, 1997, 439).

Milton Erikson modelinde (1989) danışandaki değişimin terapistten aldığı bilginin direkt sonucu ile değil, terapi sürecinden aldığı ilham ile gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Bu nedenle Erikson kelimeleri, dili ve hikâyeleri terapötik maksatla kullanmıştır. Erikson'a göre direkt olmayan tavsiyeler danışanda değişim yaratmak için önemlidir. Erikson, direkt olmayan önerilerin bilinçli eleştiriyi bypass etmeye yardımcı olduğunu, bu nedenle direkt önerilerden daha işlevsel olduğunu, danışanı değişime davet etmek için masal ve metaforları sıklıkla kullandığını belirtir. Milton Erikson (1989), değişim sürecinde bilinçdışı süreçlerin aktif olduğunu, metaforların, masalların bilinçdışına dokunduğunu, danışanların bu tekniklerin onların bilinçdışındaki etkilerinin farkında olmadıklarını belirtir (akt. Kress vd., 2010, 245).

9. Sonuç

Terapi sürecinde danışan ile terapist arasında aracı olarak kullanılan masallar önemli bir yardım kaynağıdır. Bu süreçte masalların varlığı danışan için koruyucu bir nitelik taşımaktadır. Danışan kendi çatışmalarını ve arzularını öykü ile ilişkilendirerek ortaya koyabilmekte ve bunlar hakkında konuşabilmektedir. Bu durum özellikle direnç noktalarında değerini göstermektedir (Peseschkian, 1998, xiii). Peseschkian (1998) psikoterapilerde masalları kullanmanın yararlarını saymanın yanında, bu araçların danışana bir "saygı" ifadesi olduğunu önemle vurgulamaktadır. Bu durum özellikle "hassas ve kırılğan" bir grup olarak nitelendirilen cinsel istismara uğramış çocuklarla yapılan çalışmalarda ayrı bir önem taşımaktadır. Son söz olarak masalların hem çocuklarla hem de yetişkinlerle yapılan bireysel, grup ve aile terapilerinde araç olarak kullanılabilen değerli ürünler olduğu söylenebilir. Masalların terapötik önemini anlaşılması, cinsel istismar mağdurlarıyla yapılan terapötik çalışmalarda masalların aracı olarak kullanıldığı yeni psikoterapi yöntemlerinin geliştirilmesi ve masal terapisinin yaygınlaştırılması için önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Anzieu, D., Anzieu, A., Guillamin, J., & Houzel, D. (1996). *Les enveloppes psychiques*. Réédition (2013), Paris, France: Dunod.
- Bass, E., & Davis, L. (1988). *The courage to heal: A guide for women survivors of child sexual abuse*. New York, NY, US: Perennial Library/Harper & Row Publishers.
- Bettelheim, B. (1991). *The uses of enchantment the meaning and importance of fairy tales*. UK: Penguin Books.
- Brown, N. B. (2008). The therapeutic use of fairy tales with adults in group therapy. *Journal of Creativity in Mental Health*, 2006-2007, S. 2 (4), s. 87-96. doi:10.1300/J456v02n04_08
- Brun, B., Pederson, E. W., & Runberg, M. (1993). *Symbols of the soul therapy and guidance through fairy tales*. London: Jessica Kingsly Publishers.
- Bosticco, C., & Thompson, T. L. (2005). Narratives and Story Telling in Coping with Grief and Bereavement. *OMEGA - Journal of Death and Dying*, S. 51(1), s. 1-16. doi:10.2190/8tnx-leby-5ejy-b0h6
- Carlson, R. (2001). Therapeutic use of story in therapy with children. *Guidance and Counseling*, S. 16, s. 92-99.
- Davis, N. (1989). The use of therapeutic stories in the treatment of abused children. *Journal of Strategic and Systemic Therapies*, S. 8, s. 18-23.
- Davis, N. (1996). *Once upon a time: Therapeutic stories that teach and heal*. Burke, VA: Nancy Davis.
- Dieckmann, H. (1997). Fairy-tales in psychotherapy. *Journal of Analytical Psychology*, S. 42(2), s. 253-68. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1465-5922.1997.00253.x>

- Duman, N. (2018). *Peri masalları ve çizgi animasyon filmlerindeki zihin durumlarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Herman, L. (1997). Good enough fairy tales for resolving sexual abuse trauma. *The Arts in Psychotherapy*, Vol. 24, S. 5, s. 439-445.
- Hours, A. (2014). Reading fairy tales and playing: a way of treating abused children. *Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy*, S. 13:2, s. 141-151. DOI: 10.1080/15289168.2014.905337
- Janin, C. (1996). *Figures et destins du traumatisme*. Paris, France: PUF.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 3(5), s. 463-475.
- Kiernan, B. U. (2005). *The uses of fairy tales in psychotherapy. Media in Transition International Conferance The Work of Stories*. Cambridge, Massachusetts.
- Killick, S., & Bowkett, S. (2015). The language of feelings: A reading and storytelling group in an adolescent unit. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, S. 20(4), s. 585-590. doi: 10.1177/1359104514538041
- Kress, V. E., Adamson, N. A. & Yensel, J. (2010). The use of therapeutic stories in counseling child and adolescent sexual abuse survivors. *Journal of Creativity in Mental Health*, S. 5, s. 243-259. DOI: 10.1080/15401383.2010.507657
- Kuciapinski, M. J. (2014). The therapeutic and educational properties of fairy tale therapy in the early stages of children's development. *Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy*, S. 4 (2), s. 77-93. doi:10.2478/fampe-2014-0019
- Laplanche, J., & Pontalis, J. B. (1967). *Pare-excitations. In Vocabulaire de la psychanalyse*. Paris, France: PUF.
- Loginova, O. (2015). Fairytale Therapy in work with the adults and children. Erişim tarihi:15.03.2017. http://www.olga29011.narod.ru/skazkoterap_ingl.html
- Lule, J. (1990). Telling the story of story: Journalism history and narrative theory. *American Journalism*, S. 7, s. 259-274.
- McAdams, D. P. (1990). *Unity and purpose in human lives: The emergence of identity as a life story*. In A. I. Rabin, R. A. Zucker, R. E. Emmons & S. Frank (Eds.), *Studying persons and lives* (pp. 148-200). New York: Springer
- Molicka, M. (2002). *Bajkoterapia. O lękach dzieci i nowoczesnej metodzie terapii*, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań.
- Oral, G. (2017). Doktora ders notları (Yayınlanmamış). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Pasca, D. M. (2015). The therapeutic fairytale. A strategic choice for a psychological counselor. *Journal of Defense Resources Management*, S. 6 (2), s. 83-86.
- Peseschkian, N. (1998). *Doğu hikâyeleriyle psikoterapi*. (Hürol Fışiloğlu, Çev.). İstanbul: Beyaz Yayınları (8).
- Psikoterapi. (2016). Vikipedi, özgür ansiklopedi. Erişim adresi: <https://www.wikizero.pro/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUHNpa290ZXJhcGk>
- Robinson, J. G. (1986). Fairy-tales and teaching family therapy. *Journal of Family Therapy*, S. 8, s. 383-93.
- Stevens-Guille, E. M., & Boersma, F. J. (1992). Fairy tales as a trance experience: possible therapeutic uses. *American Journal of Clinical Hypnosis*, S. 34 (4), s. 245-54. doi:10.1080/00029157.1992.10402854
- Tannen, D. (1988). *Hearing voices in conversation, fiction, and mixed genres*. In D. Tannen (Ed.), *Linguistics in context: Connecting observation and understanding* (pp. 89-113). Norwood, NJ: Ablex.
- Tolkien, J. (1983). *The monsters and the critics and other essays*. United Kingdom: Allen & Unwin.
- von Franz, M. L. (1996). *The interpretation of fairy tales*. Boston & London: Shambhala Publications, Inc.
- Whitaker, L. (1992) Healing the mother-daughter relationship through the therapeutic use of fairy tales, poetry, and stories. *Journal of Poetry Therapy*, S. 6(1), s. 35-44.
- Yaroub, A. (2014). The theme of child abuse in selected fairy tales by Brothers Grimm. *AL-USTATH*, S. 210 (2), s.33-58.